

Spis treści

Wprowadzenie i cel pracy	7
1. O wewnętrznej mnogości form i złożoności problemu przemocy, znęcania się i wykluczenia rówieśniczego	11
1.1. Przemoc rówieśnicza i jej składowe: podstawowe ustalenia terminologiczne oraz typologiczne	11
1.2. Agresja i przemoc fizyczna w szkole: podstawowy <i>casus</i> analiz	20
1.3. Agresja i przemoc werbalna: od „tradycyjnych” obelg do współczesnego hejtu	30
1.4. Agresja pośrednia, relacyjna, reputacyjna i społeczna. Błędne koło bezpośrednie czy różne kategorie?	37
1.5. Nowa forma i/lub nowy kontekst, czyli agresja związana z nowymi technologiami	52
1.6. Nękanie rówieśników ze względu na płeć i seksualność	58
2. Środowisko klasy szkolnej a problem przemocy rówieśniczej	71
2.1. Właściwości klasy szkolnej a problem przemocy rówieśniczej	72
2.2. Zróznicowanie ról i zachowań uczniów w przemocy rówieśniczej	87
2.3. Status społeczny ucznia w grupie a jego rola w przemocy rówieśniczej	92
3. Uczniowie jako aktorzy badań i eksperci w zakresie przemocy rówieśniczej	101
3.1. Rozumienie przemocy rówieśniczej przez uczniów	102
3.2. Uczniowie o specyfice i niuansach przemocy rówieśniczej	110
4. Koncepcja i procedura badań własnych	123
4.1. Założenia projektu badawczego	123
4.2. Opis procedury badawczej i zastosowanych narzędzi	125
4.3. Uczestnicy badań i kwestie etyczne. Rola „przyjaznego badacza”	141
4.4. Sposoby analizowania zgromadzonych danych	143

5. Mikrospołeczna analiza klas szkolnych	147
5.1. Doświadczenia uczniów i relacje rówieśnicze w klasach o strukturze rozproszonej ..	148
5.2. Doświadczenia uczniów i relacje rówieśnicze w klasach ustrukturyzowanych	157
5.3. Podsumowanie i wnioski	175
6. Problem przemocy, znęcania się i wykluczenia rówieśniczego z perspektywy uczniów. Analiza wywiadów grupowych	181
6.1. „Szykanowanie się to nazywa? Jakoś tak...”, czyli uczniowie o agresji i przemocy	182
6.2. „Mają radochę”, czyli dokuczanie rówieśnikom jako forma rozrywki	184
6.3. „Bo myślą, że wtedy są fajniejsi”, czyli uczniowie o motywach sprawców przemocy rówieśniczej	186
6.4. „Bo jest inny”, czyli uzasadnienie wiktyimizacji	189
6.5. „Jest popychadłem” i „ma podcięte skrzydła”, czyli sytuacja psychospołeczna ofiary	192
6.6. „Lepiej być takim popychadłem niż gnębić innych uczniów”, czyli płęć a postrzeganie sytuacji sprawcy i ofiary	195
6.7. „Bo chcą się pewnie podpasować pod tego najsilniejszego”, czyli uczniowie o zwolennikach sprawcy	196
6.8. „Oni czują, że nie mogą mu pomóc, bo wtedy też by byli pobici...”, czyli dlaczego pozostali uczniowie nie reagują	197
6.9. „Zawsze pomaga swojemu koledze”, czyli przyjaciel potrzebny od zaraz	199
6.10. „Zebrać całą klasę i całą klasą być przeciwko nim”, czyli większość przeciw dyktatowi mniejszości	200
6.11. Znaczący dyrektor <i>versus</i> mało efektywny nauczyciel	201
6.12. „Naskarżenie” w dyskursie uczniowskim	203
6.13. „Oko za oko” jako jedna z norm sprawiedliwości w ujęciu uczniów	205
6.14. Wyrażenie żalu za wyrządzoną krzywdę i inne strategie rozwiązania problemu przemocy rówieśniczej	206
6.15. Analiza interakcji między uczniami podczas wywiadów	208
6.16. Podsumowanie i wnioski	210
7. Uwagi końcowe oraz implikacje praktyczne	215
8. Ograniczenia badań własnych i wnioski dotyczące dalszych prac badawczych	221
Bibliografia	227
Aneks	259